

OPENBARE VERGADERING VAN 9 april 2014

Voorzitter: de heer R.L. Vreeman

Aanwezig: de dames K.W. van Doesen-Dijkstra (D66), W. Paulusma (D66), F. Woudstra (D66), M. van Duin (SP), C.M. van Dijk (SP), L.R. van Gijlswijk (SP), N.G.J. Temmink (SP), C.E. Bloemhoff (PvdA), E. van Lente (PvdA), G. Chakor (GroenLinks), S.A. Koebrugge (VVD), A.M.J. Riemersma (Stadspartij), M.E. Woldhuis (Stadspartij), A. Kuik (CDA), I.M. Jongman-Mollema (ChristenUnie) en S.T. Klein Schaarsberg (Student en Stad) en de heren B.N. Benjamins (D66), K.D.J. Castelein (D66), J.H. Luhoff (D66), P.S. de Rook (D66), C. Schimmel (D66), A.J. Wonink (D66), J.P. Dijk (SP), W.H. Koks (SP), M. van der Laan (PvdA), J.P. Loopstra (PvdA), D.S. Ruddijs (PvdA), R. van der Schaaf (PvdA), M.T. Gijsbertsen (GroenLinks), W.B. Leemhuis (GroenLinks), J.R. Honkoop (VVD), J.M. van Keulen (VVD), A. Sijbolts (Stadspartij), M. Bolle (CDA), H.P. Ubbens (CDA), E.B. Koopmans (ChristenUnie), M.M. van den Anker (Student en Stad) en G.J. Kelder (Partij voor de Dieren)

Inspreker: de heer H. van der Hoek (namens 39 culturele instellingen)

Afwezig m.k.: de heer K.S.N. van der Veen (GroenLinks)

Griffier: de heer A.G.M. Dashorst

Secretaris: de heer M.A. Ruys

Overig: de heer H.H. Apotheker (informatieur)

1. Verslag en advies in het kader van de Verkenning 2014 collegevorming gemeente Groningen

1.a.: Verslagen gesprekken 31 maart 2014 en

1.b.: Verslagen gesprekken 3 april 2014

De VOORZITTER: Zullen we beginnen? Ik stel voor om de vergadering op de volgende manier te doen. Eerst meld ik wie afwezig is. De heer Van der Veen is afwezig. Mevrouw Koebrugge komt iets later, maar ze is er al. We krijgen eerst een korte bijdrage van een vertegenwoordiger van de culturele sector. Dan wil ik aan de heer Apotheker het woord geven om even kort te duiden hoe gewerkt is rondom het voorliggende rapport. Dan een ronde van de woordvoerders en een reactie. Dan kijk ik of er nog een ronde nodig is. Als dat niet het geval is, dan gaan we over tot het laatste punt. De heer Luhoff zal dan nog iets vertellen over de voortgang van de procedure. Dat is wat mij betreft de orde van deze vergadering. Akkoord? Dan is nu het woord aan de vertegenwoordiger van de culturele sector.

De heer VAN DER HOEK (inspreker namens 39 culturele instellingen): Beste mensen. Dank u wel voor uw aandacht, dank u wel voor het voorstellen. Mijn naam is Harmen van der Hoek. Ik vertegenwoordig club Guy en Roni, maar ik ben hier namens 39 culturele instellingen van deze mooie stad. Het voordeel van in Groningen wonen is dat je veel tijd in de trein doorbrengt. Die tijd kan je goed gebruiken voor goede gesprekken. Zo zat ik met mijn collega's Femke Eerland van Noorderzon en Robbert Bangma van poppodium Vera drie uur in de trein naar het gemeentelijk cultuurcongres in Rotterdam afgelopen januari. We hebben een aantal heel inspirerende gesprekken gehad. De culturele sector was eigenlijk landelijk met volksvertegenwoordigers uit de rest van het land in gesprek over de waarde die cultuur voor de stad en de inwoners kan hebben. Het is een gesprek dat we als sector op lokaal niveau eigenlijk ook willen voeren, maar dan wel op zijn Gronings en een beetje tegen de stroom in, zoals we dat hier gewend zijn. Vandaar dat wij op uw bureau vandaag een Elfinstellingentocht hebben neergelegd. Het is een ouderwetse stempelkaart. Wij, als 39 culturele instellingen, hebben allemaal 1 stempel. Bij dezen aan u de uitnodiging om minimaal 11 instellingen te bezoeken om een hooggeëerd erekruisje van de culturele sector te mogen ontvangen. Het is eigenlijk een informele sector. We kunnen heel veel mooie jaarverslagen maken. Vaak is dat al een kunst op zich. Maar het gaat eigenlijk over het beleven van de kunst op zichzelf: tussen het publiek in het theater, meedeinend in een poppodium, in gesprek met leerlingen op scholen of onverwachts op straat. Bij het bezoek van Groningen aan de Europese Commissie gisteren zei waarnemend burgemeester Vreeman al dat wanneer je kijkt naar de stad en waarneemt wat de stad eigenlijk is, het toch vooral een culturele en intellectuele stad is. Juist die culturele sfeer is misschien wel

een van de belangrijkste waarden en aantrekkingskrachten van deze stad. Dus wij willen eigenlijk een oproep doen aan u om juist deze sfeer te proeven. Laat u dit jaar veroveren door de unieke sfeer en beleving in de stad. Wees vooral gezegend, want uw Friese collega's moeten 200 km afleggen om 11 stempels te behalen en u kunt alles vinden binnen een straal van 2 km. Laat u verbeelden, laat u ontroeren, laat u verrassen en laat u vooral ook inspireren. Wees mild voor de medestanders die u op uw weg vindt, want het gaat om 11 instellingen en 11 stempelposten, maar er is voor u allemaal een erekruisje te behalen. Dank u wel voor uw aandacht.

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik zie aan de gezichten dat iedereen het gaat doen. Dat is mijn inschatting. We gaan naar het enige punt op de agenda. Ik geef het woord aan de heer Apotheker om zijn bevindingen te vertellen.

De heer APOTHEKER (informatuur): Mijnheer de voorzitter, geachte leden van de raad. Tien dagen geleden op maandag 31 maart kon ik de eervolle opdracht om een verkenning- en informatiefase te doen ten behoeve van uw collegevorming aanvangen. Ik heb dat vanaf het allereerste verzoek van Jetze Luhoff als een eervolle opdracht beschouwd. Als oud-Groninger gaat dan ook meteen door je heen dat je hier veertig jaar geleden in 1974 je doctoraalbul mocht ophalen, na daar uiteraard zes jaar hard aan gewerkt te hebben. En dat je daarna in die stad een aantal jaar hebt gewerkt en daarna via Muntendam/Veendam wat rondcirkelend via Leeuwarden, Steenwijk en Sneek nog steeds dat idee van Noord-Nederland op je netvlies hebt. En dat je dan in de metropool van het noorden dat werk mag verrichten. Ik mag het in Friesland niet de hoofdstad noemen, maar als planoloog zeg ik het toch maar zo. Ik denk ook dat 1974 ook een heel mooie markering is, want dan is er ook een grote vernieuwing in het stadsbestuur aan de orde. Max van den Berg en Jacques Wallage gaan dan als team aan de gang en we hebben het dan ook over het verkeerscirculatieplan. Maar dat zijn alleen maar de korte associaties.

Het gaat nu om dit jaar en ik wil u als aftrap graag heel kort vertellen waarom de aanpak is geweest, zoals die is geweest. Ik heb geprobeerd dat in de vorm van de rapportage kort op te schrijven in zes stappen. Wat is nu te constateren uit die eerste verkennende gesprekken en uit het feit dat uw verkiezingsuitslag qua spectrum een duidelijk beeld vertoonde? Dan denk ik dat het zo is dat er een hoofdbeeld uitkwam zoals dat nu voorligt in het voorstel. Dat is uiteraard ook bevestigd door de partijen die het college willen vormen, want anders zaten we hier niet met dit stuk. Ik heb toen gemeend dat terug te koppelen, ook aan de fracties die niet zouden deelnemen aan de voorgenomen coalitie, en in die tussenstap ook maar een persuiting te doen om helderheid te scheppen met welke partijen de in de raadopdracht genoemde verkennende groepsbespreking plaats zou vinden. Dat is een coalitie van D66, PvdA, GroenLinks en VVD. In mijn beleving moet u het zo zien dat ik bewust die openbaarmaking heb gedaan om ook helderheid in het proces te geven, hoewel ik toegeef dat die aandrang wel is vergroot door het redelijk op de huid zitten door media in de wandelgangen van dit prachtige gebouw. Maar dat hoort nu eenmaal bij een proces in een grote stad.

Ik wil afsluiten, voorzitter. Ik hoop dat de opbouw van de gevolgde stappen in de rapportage helder is. Ik hoop ook dat u in deze korte rapportage van zes pagina's hebt kunnen lezen over de kwalitatieve elementen in de opdracht: het zodanig opschrijven van de elementen van een hervormingsagenda dat er in ieder geval bij de start van het formatieproces een begin is van de contouren van het door de raad bedoelde hoofdkader. In ieder geval wil ik degenen die straks aan de gang gaan met het vervolgproces daarbij zeer veel succes toewensen. Ik wil eindigen door te zeggen dat ik met bijzonder veel plezier de sfeer heb geproefd en de persoonlijkheden van de deelnemers aan de verkennende gesprekken. Iedereen was zich ervan bewust dat het iets bijzonders was: een interessante uitslag, een interessante opdracht en een interessante markering in de politieke geschiedenis van deze stad. Ik ben blij daaraan een bijdrage te hebben mogen leveren. Ik dank u wel.

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik denk dat ik het woord moet geven aan de heer Luhoff.

De heer LUHOFF (D66): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter, een goed begin is het halve werk. Laat ik dan beginnen om de heer Apotheker hartelijk te danken voor al het werk dat hij voor deze raad heeft verricht in de afgelopen tien dagen. Ook dank voor de heldere voorliggende rapportage en de toelichting, die we zojuist hebben gekregen. Deze formatiefase is een heel helder proces geweest. We zijn hieraan begonnen met unanieme steun voor de keuze voor deze informateur en met een gezamenlijk opgestelde informatieopdracht. Het is uniek in Groningen om een dergelijk proces in gezamenlijkheid vorm te geven. We zijn dit proces begonnen met een duidingsdebat. In dat duidingsdebat heb ik namens D66 onze inzet

geschetst voor de komende periode. Een veranderagenda, gericht op het herstellen van vertrouwen tussen de inwoners en het stadhuis. Voor een open stadsbestuur, dat vertrouwt op de eigen kracht van mensen. Voor een duurzame en bruisende stad, waar inwoners, bedrijven en instellingen de ruimte krijgen om zich te ontwikkelen en kansen te pakken. Voor een eerlijke kans op een diploma, een baan en een huis. Het is goed om te constateren dat zowel in het duidingsdebat als ook bij de installatie van de raad die veranderagenda veel genoemd is. De hervormingsagenda, de twee gezichten – zoals de heer Apotheker het ook in zijn rapportage noemt – en de financiële basis. Al die zaken zijn veelvuldig aan de orde gekomen. Kortom, het is een proces geweest dat over de inhoud is gegaan.

Voorzitter, de opgave voor de komende periode is groot. Een coalitie die met vertrouwen kan werken aan de hervormingsagenda is cruciaal voor een open stadsbestuur, dat vertrouwt op de eigen kracht van mensen. Voorzitter, het zal dan ook geen verrassing zijn dat wij enthousiast zijn over de uitkomst van deze informatieronde. Niet alleen omdat onze eerste voorkeur geadviseerd wordt, maar ook omdat die voorkeur op bredere steun kan rekenen in deze raad. Natuurlijk, we zijn er nog niet. Maar zowel op basis van de programma's als op basis van het gesprek van afgelopen maandag met de beoogde coalitiepartijen – PvdA, GroenLinks en VVD – zien wij genoeg aanknopingspunten voor de hervormingsagenda. Voorzitter, dat geeft ons voldoende vertrouwen in de komende formatieperiode. Ik dank u wel.

De heer DIJK (SP): Voorzitter.

De VOORZITTER: De heer Dijk.

De heer DIJK (SP): Dank u wel, voorzitter. Ik ken de heer Luhoff als iemand die het proces heel erg hoog heeft. Ik lees in het verslag van uw eerste gesprek met de informateur dat u vindt dat u met de SP goede afspraken kunt maken. Vervolgens kiest u er niet voor om met ons aan tafel te gaan. Hoe vindt u dit te rijmen? Want ik vind het zelf nogal snel en vooral ook vrij inhoudsloos.

De heer LUHOFF (D66): We hebben met de heer Apotheker uitgebreid gesproken over de hervormingsagenda. Het zal u vast niet verbazen dat er grote verschillen zijn tussen de uitgangspunten en maatschappijvisies van D66 en SP. Natuurlijk zijn er goede afspraken met u te maken. We hebben dat in de afgelopen periode gemerkt. Er is goed met u te besturen, dat hebben we in de afgelopen periode ook gemerkt. Maar wij zien een heel grote opgave. Wij zien met die drie andere partijen meer inhoudelijke overeenkomsten en aanknopingspunten om te komen tot een veranderagenda.

De heer DIJK (SP): Voorzitter, ik snap dat. Ik begrijp ook de afstand tussen D66 en SP als het om de inhoud gaat. En het is gewoon een feit dat wij goede afspraken hebben gemaakt de afgelopen vier jaar. Maar hoe kunt u het dan rijmen, wanneer u het heeft over de kloof tussen de burger en de politiek en de overheid, dat u ervoor kiest om met drie verliezende partijen in zee te gaan en medewinnaar SP eigenlijk buitenboord te zetten?

De heer LUHOFF (D66): De gemeenteraadsverkiezingen waren geen verkiezingen voor een coalitie, maar het waren verkiezingen voor de gemeenteraad. Uiteindelijk bepaalt de samenstelling van de gemeenteraad hoe een coalitie een meerderheid kan krijgen in die raad. We hebben uiteindelijk wel gezegd – en het valt ook te lezen in het verslag – dat wij met een hervormingsagenda willen komen. Het betekent dat je partijen moet hebben die enige overlap en voldoende aanknopingspunten hebben om dat met energie te kunnen doen. Ten tweede – en dat is ook een reden om het met deze vier partijen te gaan doen – moet je een beetje in het midden van het politieke spectrum gaan zitten en niet te veel de politieke polen opzoeken. Juist omdat je brede steun wilt hebben.

De VOORZITTER: U laat het hierbij? De heer Dijk heeft het woord.

De heer DIJK (SP): Dank u wel, voorzitter. Ook dank aan de heer Apotheker voor zijn werk en het werk dat hij en de griffie in de verslaglegging hebben gestoken. In het gesprek met de informateur heeft de SP duidelijk gemaakt dat de SP als medewinnaar van de verkiezingen, als tweede partij van de stad en met acht jaar ervaring met het besturen van de stad, een plek in het stadsbestuur zou moeten krijgen. Wij hebben eerder al laten zien, in tegenstelling tot wat andere partijen over ons zeggen, dat wij in staat en bereid zijn om grote veranderingen door te voeren. Ik noem de veranderingen in de gemeentelijke organisatie en het wijkgericht werken in de zorg, zoals de STIP's, de CJG's en de sociale wijkteams. Oké,

het zijn allemaal geen hervormingen als doel op zich, maar telkens een middel om gemeentelijke taken voor en met Stadgers beter te organiseren. Ik heb de afgelopen tijd in de media ook vernomen dat wij geen kerntakendiscussie zouden willen voeren. Dat is natuurlijk onzin. In januari hebben wij aangegeven niet de illusie te hebben dat een dergelijke discussie met tien fracties vruchtbaar zal zijn. Het levert slechts diffuse en verschillende lijstjes met bestellingen van fracties op. Uit de doorlichtingsonderzoeken blijkt dat niet alles in onze gemeente zo efficiënt en doelmatig wordt georganiseerd en dat het op punten beter kan. Ik citeer uit mijn woordvoering van januari: de SP is bereid daarnaar te kijken, maar niet als het betekent dat we de overheid afknijpen met als enige doel nog meer te bezuinigen. Voor ons zijn de criteria publieke middelen goed en doelmatig besteden en het gewenste resultaat behalen. In de verslagen valt verder op dat meerdere fracties zichzelf als progressief en de SP als conservatief en behoudend bestempelen. Ik vraag me af of ik dit positief of negatief moet opvatten. Als partijen zoals VVD, D66, PvdA en GroenLinks de sociale voorzieningen willen afbreken en zich zo progressief willen noemen, dan ervaar ik het positief dat zij de SP conservatief-links noemen wanneer wij alleen willen behouden wat goed is. De SP-fractie heeft de afgelopen jaren met initiatiefvoorstellen als Anders en beter om sociaal te blijven, Stadgersschap en Stadgersmacht, Bouwen aan vertrouwen en Eerder beginnen, aangetoond dat zij het betrekken van bewoners bij beslissingen in hun eigen woon-, leef- en werkomgeving net als vele andere fracties erg belangrijk vindt. Het brengt mij dan ook bij mijn enige vraag aan de informateur. Waaruit maakt u op dat de SP niet zou kunnen meewerken aan een toekomstige hervormingsagenda? Voorzitter, ik lees in de verslagen van de gesprekken dat D66 en VVD vinden dat de SP de afgelopen anderhalf jaar een oppositionele koers heeft gevaren. Ik vat dat op als een compliment. Het is een hele prestatie om aan de ene kant aan het college deel te nemen en aan de andere kant oppositie te voeren en verkiezingen te winnen. Het is tegelijkertijd een bijzondere uitspraak van D66 en VVD. Want is het zo gek dat er verschillende meningen zijn wanneer een coalitie zo breed is samengesteld? Was het niet de PvdA die met de SP hartstochtelijk pleitte voor het in stand houden van de gesubsidieerde banen, die er nu nog zijn, en het in dienst nemen van de schoonmakers? Was het niet het CDA, dat met de SP ten strijde trok tegen het uitbreiden van het aantal koopzondagen, pleitte voor minder dancefeesten in het Stadspark en voor behoud van sporthal De Wijert? Was het niet de VVD, die juist meer koopzondagen wilde, zoveel mogelijk regels in de binnenstad wilde schrappen, liep te mieren over het behoud van een rode loper die de toegankelijkheid voor mindervaliden tot de binnenstad beperkte, terwijl andere collegepartijen daar anders over dachten? Was het niet D66, die samen met de SP pleitte voor regulering van wietteelt, tegen de uitbreiding van cameratoezicht en tegen de invoering van preventief fouilleren? Tegen de zin in van andere coalitiepartijen. Ik geef ruiterlijk toe dat het de SP is, die met onderzoeken kwam over koopzondagen, zowel onder winkelpersoneel als onder binnenstadondernemers. Ja, wij organiseerden een bewonersavond over geluidsoverlast rondom het Stadspark. Maar we gingen tegelijkertijd ook met organisatoren van evenementen om tafel om tot initiatieven te komen om de geluidsoverlast in te perken en de evenementen meer te spreiden over de stad. Ja, wij namen enquêtes af onder bewoners rondom park Coendersborg over de sloop van de boerderij Coendersborg. Ja, wij vroegen bewoners van Selwerd hun mening over wijkvernieuwing. Ja, wij verzamelden handtekeningen en kwamen met alternatieven voor het behoud van buslijnen 4 en 5. En ja, wij openden een meldpunt Stadgerspas om er precies achter te komen welke activiteiten de gebruikers van de Stadgerspas echt niet kunnen missen. Voorzitter, dat is in onze ogen de taak van volksvertegenwoordigers: onderzoek doen, de zaken die mensen bezighouden in de raad agenderen en samen met mensen oplossingen zoeken voor problemen en die naar voren brengen. Zo betreft de SP bewoners bij de beslissingen, die in de raad genomen worden. Niet voor eigen politiek gewin, maar om Stadgers meer invloed te geven op hun eigen woon-, leef- en werkomgeving. Zo geven wij in de praktijk invulling aan onze relatie tussen politiek, overheid en Stadgers. En moet u niet toegeven dat wij er de afgelopen anderhalf jaar ondanks de meningsverschillen steeds samen uitgekomen zijn? Wanneer u dat als oppositioneel of lastig ervaart, dan mag u de borst wel natmaken, want u kunt de komende tijd nog veel meer van dit soort initiatieven van de SP samen met de Stadgers verwachten. Voorzitter, ik constateer dat wij na één gesprek van drie kwartier buitenspel zijn gezet, nog voordat er daadwerkelijk met ons over de inhoud is gesproken. Ik constateer dat zowel D66, PvdA als GroenLinks liever met de rechtse VVD in zee gaat dan met de voormalige bondgenoot op links: de SP.

De heer GIJSBERTSEN (GroenLinks): Voorzitter, dat laatste lijkt mij feitelijk onjuist.

De heer DIJK (SP): Het is een feit. Voorzitter, tot slot ...

De heer GIJSBERTSEN (GroenLinks): Voorzitter.

De VOORZITTER: De heer Gijsbertsen.

De heer GIJSBERTSEN (GroenLinks): Dan toch even voor alle duidelijkheid. Ik dacht dat u het wel even zou corrigeren in tweede instantie. U zegt dat ook GroenLinks liever met de VVD in zee gaat dan met de SP, maar dat is niet juist, want ons advies was om wel met de SP in zee te gaan en niet met de VVD in eerste instantie. Even voor alle helderheid.

De heer DIJK (SP): Dan had u daar in uw tweede gesprek bezwaar tegen kunnen maken en kunnen zeggen dat u liever de SP had willen betrekken dan de VVD.

Voorzitter, tot slot. Het is helder dat D66, PvdA, VVD en GroenLinks het meeste vertrouwen in elkaar hebben. In het belang van de toekomst van de stad, de grote opgaven die er liggen en de moeilijke beslissingen die genomen moeten worden, wil ik deze partijen erg veel succes wensen met de onderhandelingen. U kunt daarna van de SP-fractie verwachten dat wij als tweede partij van de stad met een grote fractie van zes uitstekende mensen aan de slag zullen gaan. Onze ideologische meetlat zullen wij gebruiken om het collegeprogramma en de collegevoorstellen te beoordelen. We zullen voorstellen verwerpen, die individualisering of marktwerking versterken, de verschillen tussen groepen benadrukken of mensen belemmeren om volwaardig aan de samenleving deel te nemen. We omarmen voorstellen die de saamhorigheid bevorderen, ervoor zorgen dat de tweedeling tussen arm en rijk afneemt of stimuleren dat mensen bij elkaar betrokken zijn. Zo simpel is het. U kunt ook van ons verwachten dat wij binnen en buiten de gemeenteraad zullen samenwerken met iedereen die zich inzet voor solidariteit. Zoals u van ons gewend bent. Dank u wel.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Van der Schaaf.

De heer VAN DER SCHAAF (PvdA): Dank u wel, voorzitter. Drie weken na de verkiezingen hebben we een advies van de informateur. Drie weken na de verkiezingen met een historische uitslag, niet in de laatste plaats voor mijn partij. Allereerst dank voor het werk van de heer Apotheker. De PvdA-delegatie heeft de gesprekken als open en zeer prettig ervaren. In het duidingsdebat heeft de PvdA-fractie al aangegeven dat de verkiezingsuitslag onze partij tot bescheidenheid heeft gedwongen in het formatieproces. Tegelijkertijd hebben wij aangegeven dat de PvdA zich nog steeds wil inzetten voor de stad en de Stadgers. We hebben daarbij gezegd dat ook de PvdA belang hecht aan een hervormingsagenda. Er spelen namelijk grote vragen in de stad, zoals de afstand tussen burger en politiek. Maar ook de grote veranderingen in de zorg en de grote uitdaging om de economische en sociale ontwikkelkracht van onze stad juist ten goede te laten komen aan de Stadgers, die de wind op dit moment niet in de rug hebben. Zoals ook te lezen in de verslagen heeft de PvdA bij de informateur gepleit voor een coalitie die aansluit bij de nieuwe politieke verhoudingen in de stad. D66 als grote winnaar als een spil en daarnaast twee partijen aan de linkerkant en één partij aan de rechterkant. Naast dat een dergelijke combinatie wat ons betreft een evenwichtige vertaling is van de huidige krachtsverhoudingen in de gemeenteraad, is een dergelijke combinatie vooral van belang voor breed draagvlak in de politiek en de stad om de grote organisatorische en inhoudelijke opgaven op een succesvolle manier te kunnen uitvoeren. In onze overtuiging kunnen we de komende jaren alleen maar sociaal en succesvol hervormen als we ook kunnen verbinden.

De heer DIJK (SP): Voorzitter.

De VOORZITTER: De heer Dijk.

De heer DIJK (SP): Ja, voorzitter, ik hoor de woorden inhoudelijk en sociaal. "Verkiezingen gaan erover of we een sociale stad willen behouden met de PvdA of dat we meer een bezuinigingsstad worden met D66." Dit zijn letterlijk uw woorden op 23 januari tijdens een ledenvergadering van uw partij. Mijn vraag aan u is eigenlijk heel simpel. Denkt u dat u samen met de VVD meer kans maakt op een sociale stad dan met de SP?

De heer VAN DER SCHAAF (PvdA): Nee, zoals u ook in ons advies heeft gezien, hebben wij dat zo niet gezegd. Het gaat erom dat er een verkiezingsuitslag is en dat er een evenwichtige vertaling gegeven moet worden van de uitslag. We hebben heel duidelijk in ons advies aangegeven dat het gezien de verhoudingen in de raad logisch zou zijn met D66 als spil samen met twee linkse partijen en een partij aan de rechterkant. We zullen de komende weken moeten afwachten in de onderhandelingen of het ons lukt

om de stad sociaal te houden of sociaal te versterken en tegelijkertijd ook vooruitgang te boeken. Wij hebben daar alle vertrouwen in, ik kom daar zo nog op terug. Het is niet zo dat de ene of de andere [partij] betekent dat het automatisch beter gaat.

De heer DIJK (SP): Voorzitter, ik lees in het verslag met de informateur dat u gelooft in samenwerking met alle door u genoemde partijen en dat het een moeilijke afweging is wie daarvan de voorkeur heeft. Ik moet dus concluderen dat u gewoon geen keuze heeft gemaakt en de informateur heeft gezegd uit te zoeken met wie er een combinatie te maken valt. Niet per se met de SP en als het met de VVD kan, dan vindt u dat ook prima.

De heer VAN DER SCHAAF (PvdA): Nee. U stelt nu de VVD en de SP tegenover elkaar. Als u goed ons verslag leest – en ik heb het net ook aangegeven – dan ziet u dat wij het gezien de uitslag en de positie van D66 logisch zouden vinden om een coalitie te vormen met twee partijen aan de linkerkant van D66 en een partij aan de rechterkant van D66. Als we dan zouden moeten kiezen tussen de partijen aan de rechterkant en aan de linkerkant, dan vinden wij gezien onze positie in de stad en in de raad niet dat wij primair moeten kiezen. We hebben wel aangegeven welke partijen misschien beter zouden passen bij een hervormingsagenda. Maar we hebben nadrukkelijk niet gezegd met welke partijen het wel en niet zou kunnen.

De heer DIJK (SP): Voorzitter, dan concludeer ik dat u dus geen keuze heeft gemaakt.

De heer VAN DER SCHAAF (PvdA): Dat zijn uw conclusies. U kunt het verslag nog een keer lezen. Hoewel met het genoemde uitgangspunt meerdere combinaties mogelijk zouden kunnen zijn, kunnen wij het wel eens zijn dat de door de informateur gekozen optie op het meeste draagvlak kan rekenen bij de tien partijen in de raad. Als we dan naar onszelf als PvdA kijken, dan moet ik ook constateren dat veel partijen ons graag in een coalitie zien. Ook dat is voor ons een belangrijk argument om weer aan de onderhandelingstafel aan te schuiven. Maar dat is niet het enige. Wij denken dat het mogelijk moet zijn om in deze combinatie van vier vooruitstrevende partijen voor de stad goede dingen te doen en ook voor ons als sociaaldemocraten resultaten te boeken. Bijvoorbeeld een verdere aanpak van de jeugdwerkloosheid door een betere samenwerking tussen bedrijfsleven en mbo. Maar ook een effectieve en brede aanpak van armoede in de stad. En ook een succesvolle transitie in het sociale domein met aan de ene kant vernieuwing en aan de andere kant het bieden van zekerheid. Dat hoort hand in hand te gaan in de ontwikkelingen, die we de komende tijd op dat gebied zullen zien. Maar ook bijvoorbeeld de nieuwe wijkvernieuwingsaanpak met bewonersparticipatie en duurzaamheid als nieuwe aanjagers. We zagen net al een presentatie uit de cultuursector. Ook het belang van cultuur voor de stad is een thema, dat we de komende tijd natuurlijk met elkaar moeten oppakken, gezien de problemen die daar zijn geconstateerd. Bovendien een omslag in de verhouding tussen overheid en burger. Naast en met elkaar in plaats van boven en over elkaar. Voorzitter, de PvdA-fractie gaat het komende formatieproces met D66, GroenLinks en de VVD met vertrouwen in.

De VOORZITTER: De heer Gijsbertsen.

De heer GIJSBERTSEN (GroenLinks): Dank u wel, voorzitter. Dank ook allereerst aan de informateur voor zijn werkzaamheden. In het duidingsdebat hebben we al een visie op en een interpretatie van de verkiezingsuitslag gegeven. Een aantal fracties, ook die van mij, heeft daarop aangegeven dat er een wens is om een stabiele coalitie te vormen met inhoudelijke samenhang. Juist ook door de grote komende uitdagingen en de grote opgaven die wij voor ons hebben. Dat wordt ook door iedereen hier erkend. GroenLinks heeft daar ook aan toegevoegd dat wij graag een sociaal en progressief stadsbestuur willen, want dat past ook bij deze verkiezingsuitslag. De informateur is inderdaad op pad gestuurd met een toekomstgerichte opgave en had daarbij te werken met deze verkiezingsuitslag en deze raad. Die raad kent een duidelijke winnaar na de verkiezingsuitslag en dat is de grootste partij, D66. In alle adviezen wordt dat ook wel erkend. Het viel mij op dat geen enkele partij volgens de gespreksverslagen een coalitie heeft genoemd zonder D66. Voorzitter, vanuit sociaal en progressief perspectief heeft GroenLinks vervolgens een linkse coalitie geadviseerd, waarin ook de SP als tweede partij van de stad een rol kon spelen. We moeten constateren dat voor een linkse coalitie onvoldoende draagvlak is. Alleen SP en GroenLinks adviseren het. De rest van de raad kiest voor middencoalities met partijen links en rechts van D66. Uiteindelijk heeft de informateur het advies gegeven voor een combinatie van D66, PvdA, GroenLinks en VVD. Voorzitter, in de categorie middencoalities heeft deze combinatie de voorkeur van

GroenLinks. Deze combinatie verenigt veranderingsgezinde partijen in de raad. Bij begrotingsdebatten en andere gelegenheden heb ik hier vaak gesproken over langetermijnpolitiek, toekomstgerichtheid, vernieuwing en verandering. Daarvoor biedt deze combinatie volgens onze partij kansen. Zeker ook voor de andere relatie tussen stad en Stadjes, zoals die zojuist ook door de heer Van der Schaaf is aangegeven. GroenLinks wenst een actieve, meedenkende en luisterende gemeente. We denken dat we daar in deze coalitie ook vorm aan kunnen geven en echt tot veranderingen kunnen komen. Ook voor sociale en groene politiek is steun te vinden in deze combinatie. Ik vond het ook mooi om in het verslag te lezen over die twee gezichten van de stad, die met elkaar verbonden zouden moeten raken.

De heer DIJK (SP): Voorzitter.

De VOORZITTER: De heer Dijk.

De heer DIJK (SP): Ik heb inderdaad het verslag gelezen. Daarin staat dat u vindt dat de combinatie tussen D66 en SP moeilijk ligt als het gaat om de hervormingsagenda. De afgelopen anderhalf jaar heb ik uw kritiek aangehoord als het gaat om de visieloosheid van het college, met name als het gaat om D66 en de VVD. Denkt u deze partijen in een keer heel veel visie bij te kunnen brengen? Ik hoop van wel en ik wens u daar heel veel succes bij.

De heer GIJSBERTSEN (GroenLinks): Voorzitter, ik denk dat het grote probleem van het visieloze college van de afgelopen jaren – achter die term sta ik nog steeds – was dat bijna iedereen erin zat. U zat daarin met CDA, VVD, PvdA en D66. Daarmee ging het treintje alle kanten tegelijk op en was alle visie weg. Ik geef zojuist aan dat in deze combinatie volgens mij ook een verhaal en een verbinding in de visie te maken is, die te maken heeft met het tweegebrengen van vooruitgang en verandering in de stad.

De heer DIJK (SP): Voorzitter. Ik kan voor een deel met u meegaan dat we de afgelopen anderhalf jaar een heel breed college hadden. De visie kwam op het gebied van zorg voor een groot deel van de SP. Denkt u nu dat u de visieloze partijen op het gebied van zorg, vooral de VVD, een beetje visie bij gaat brengen? Want dat wordt hoogstwaarschijnlijk het allerbelangrijkste thema de komende vier jaar.

De heer GIJSBERTSEN (GroenLinks): Voorzitter, ik deel niet de opvatting van de SP dat alleen de SP in staat is om een goede visie op zorg en sociaal beleid te ontwikkelen.

De heer DIJK (SP): Dat heb ik niet gezegd.

De heer GIJSBERTSEN (GroenLinks): En ik geloof dat in deze combinatie een sociaal en een goed zorgbeleid heel goed te halen is. Wij hebben daar zelf ook zo onze opvattingen over. U hebt dat ook wel gehoord in de campagne. Voorzitter, GroenLinks wil daarom de onderhandelingen met deze partijen graag ingaan en we hopen dat de onderlinge verschillen kunnen worden overbrugd. Dank u wel.

De VOORZITTER: De heer Van Keulen.

De heer VAN KEULEN (VVD): Voorzitter, dank u wel. Allereerst een woord van dank aan de informateur en aan de griffier, die hem heeft ondersteund bij dit informatieproces. Ik zal het kort houden. We hadden een beetje verwacht dat de spreektijd verdeeld zou worden naar rato van de grootte van de fracties. Ik heb in het duidingsdebat al aangegeven wat wij belangrijk vinden voor de komende jaren. De hervormingsagenda. We moeten echt verder met de veranderingen die in gang zijn gezet. Ik heb ook aangegeven dat ons bescheidenheid past in het vervolgproces. U kent de thema's, die de VVD belangrijk vindt. Wij vinden dat de voorgestelde coalitie recht doet aan de samenstelling van de stad. Ik heb dit verhaal vaker gehouden. Aan de ene kant heb je de stad die het moeilijk heeft, aan de andere kant heb je de dynamische en sterke stad. Ik vind echt dat de uitdaging er de komende jaren in ligt om die twee werelden bij elkaar te brengen. Ik denk dat dit met deze partijen kan. De komende periode zal dat uitwijzen. Wij zien uit naar het vervolgproces. De heer Luhoff gaat daar zo meteen wat meer over vertellen, begrijp ik. Vanzelfsprekend zijn wij blij met het vertrouwen in onze fractie en onze partij, dat is uitgesproken door de aanstaande partners, met wie wij maandag een buitengewoon enthousiasmerend gesprek hadden. Wij gaan met gepast optimisme het formatieproces in en wij danken de heer Apotheker voor zijn werk. Dank u wel.

Mevrouw KUIK (CDA): Voorzitter.

De VOORZITTER: Mevrouw Kuik en dan de heer Dijk.

Mevrouw KUIK (CDA): Voorzitter, de VVD geeft in haar verslag aan dat de samenwerking met GroenLinks afhangt van de wethouderskandidaat. Weet u al wie de kandidaat is? Als het u niet zint, stapt u er dan ook uit?

De heer VAN KEULEN (VVD): U leest over het woordje mede heen, dat is toch wel een relevante in deze context. Wij weten het nog niet, maar wij hebben er alle vertrouwen in dat GroenLinks met een passende kandidaat kan komen. Wij zullen dat tegemoetzien.

De heer DIJK (SP): Na de verkiezingsuitslag zei de VVD dat hen bescheidenheid past. Vindt u het niet ontzettend opportunistisch om na twee weken gewoon weer aan te schuiven en te doen alsof u niet gehalveerd bent de afgelopen verkiezingen?

De heer VAN KEULEN (VVD): Ja, is dat opportunistisch? Ik heb aangegeven dat wij bescheiden zijn. Ik zie ook dat een aantal partijen gewoon aangeeft de VVD er graag bij te willen hebben. Ik heb ook van begin af aan gezegd – in tegenstelling tot uw partij vier jaar geleden – dat wij een rol voor onszelf zien, zeker nu D66 de grootste partij is, omdat wij op inhoudelijke gronden denken veel te kunnen bereiken. Dus bescheidenheid, maar aan de andere kant als er dingen mogelijk zijn door elkaar op inhoud te vinden, dan is de VVD een partij die haar verantwoordelijkheid niet uit de weg gaat en daar ook niet heel veel bedenktijd voor nodig heeft, mijnheer Dijk.

De heer DIJK (SP): Voorzitter, dat hebben wij vier jaar geleden ook niet gedaan. Wij hebben vier jaar geleden inderdaad gezegd dat ons bescheidenheid paste. Pas toen de PvdA er na vier weken met uw partij niet uitkwam, kwamen zij naar ons toe om te vragen of we alstublieft een coalitie met hen wilden proberen te vormen. Wij hebben daar lang over nagedacht en we zijn daar bescheiden in geweest. Toen hebben we dat gedaan.

De heer VAN KEULEN (VVD): Dit is voer voor historici. Laten we het dan maar zo formuleren. Voorzitter, dank u wel.

De heer DIJK (SP): Volgens mij heeft u dat gestudeerd.

De VOORZITTER: De heer Sijbolts.

De heer SIJBOLTS (Stadspartij): Dank u wel, voorzitter. Allereerst dank aan de informateur en aan de griffier. Het gesprek met de informateur was prettig, open en eerlijk. Het was voor ons niet echt een verrassing dat wij als Stadspartij niet voor een tweede gesprek werden uitgenodigd. Het proces tot deze informatie is anders verlopen dan in het verleden, met een informateur van buiten voor de verkennende gesprekken op basis van een door de raad vastgestelde en meegegeven opdracht. Voor de Stadspartij is de vraag van belang of de informateur zich aan zijn opdracht heeft gehouden om mogelijkheden te onderzoeken voor een stabiele coalitie, die kan werken aan een hervormingsagenda. Naar onze mening heeft de informateur op dat punt zijn opdracht voldoende en juist uitgevoerd. Het is natuurlijk te begrijpen dat niet alle partijen blij zijn met de uitkomst, maar dat valt wat ons betreft de informateur niet aan te rekenen. Vier jaar geleden hadden wij dat gevoel natuurlijk ook wel een beetje. Het is wel bijzonder te noemen dat een aantal partijen, zoals de SP, al in een vroeg stadium is uitgesloten zonder dat er gesprekken over de inhoud zijn gevoerd. De heer Dijk heeft dat zelf ook al aangegeven. Een kanttekening is daarbij dan de vraag of de opdracht aan de informateur wel de juiste was. Wat dat betreft zouden we als raad de hand in eigen boezem kunnen steken. De nog zittende collegesamenstelling is niet genoemd als mogelijke coalitie, zo blijkt uit de verslagen. Ging het dan zo slecht de afgelopen anderhalf jaar? De genoemde struikelblokken met het CDA zijn best bijzonder te noemen, want in dit soort voorkomende gevallen kan gekeken worden of er een raadsmeerderheid is buiten de collegepartijen om. Ook dat is nieuwe politiek. Het beoogde college heeft iets weg van ouwe-jongens-krentenbrood. Er wordt al in een vroeg stadium duidelijk voorgesorteerd. Wie zwart wil kijken, kan zeggen dat de beoogde coalitie op D66 na louter uit verliezers bestaat. Tegenover de winst van vijf zetels van D66 staat het verlies van zeven zetels van andere partijen. Toch hoeft dit niet doorslaggevend te zijn, want in een democratie gaat het om

meerderheden en die hebben ze. Wel kun je op basis van de uitslag een trend aangeven en je kunt je afvragen of deze coalitie in lijn is met die trend. Volgens ons is de trend dat er een behoorlijke afkeer is ontstaan van het landelijk beleid van VVD en PvdA. Deze beoogde coalitie met deze beide partijen doet dan geen recht aan die trend. Tot slot, voorzitter, over de totstandkoming en de uitvoering van de hervormingsagenda. Wij zijn blij dat na twaalf jaar de Stadspartij er eindelijk in geslaagd is om in dit huis te laten doordringen dat er op een andere manier met de stad en de Stadgers omgegaan moet worden. Het is wel jammer dat het twaalf jaar heeft moeten duren, maar goed. We zijn benieuwd hoe de gesprekken zich de komende tijd ontwikkelen en zullen het daaruit voortkomende collegeakkoord op de inhoud gaan beoordelen. Dank u wel.

De VOORZITTER: Mevrouw Kuik.

Mevrouw KUIK (CDA): Dank u, voorzitter. Ter bespreking liggen voor het verslag en het advies van de informateur. Allereerst ook dank voor de tijd die u erin heeft gestoken. Het CDA heeft hierover een aantal verhelderende vragen en opmerkingen. De informateur kreeg de opdracht te komen tot een politieke samenwerking, niet alleen op basis van getalsmatige meerderheid, maar vooral een die inhoudelijke samenhang vertoont. Je kunt er je vraagtekens bij zetten of de voorgestelde samenstelling nu de beste combinatie is. Schat de informateur in dat deze samenstelling van de beoogde coalitiepartners de meeste inhoudelijke samenhang vertoont? En zo ja, hoe komt u dan tot deze conclusie? Of kan gesteld worden dat er meerdere combinaties van partijen kunnen zijn die meer inhoudelijke samenhang vertonen? Ik constateer dat het CDA evenals de SP door verschillende partijen is genoemd als mogelijke samenwerkingspartner. Er zijn dus verschillende plausibele combinaties mogelijk. Waarom heeft de informateur ervoor gekozen één mogelijke optie verder te onderzoeken? De informateur adviseert een college met PvdA, VVD, GroenLinks en D66. Als reden is ook gegeven dat er een breed gedragen voorkeur was voor de aangewezen samenstelling. Als ik nu naar de verslagen kijk, dan lijken die voorkeuren mij eerder een puzzel dan een duidelijke uitkomst. Of is er alleen naar een drietal van deze genoemde partijen gekeken en niet naar de andere partijen? Hetzelfde geldt voor de analyse van de verkiezingsuitslag. Alleen de linkse partijen worden bekeken. Waarom heeft de informateur niet gekozen voor een volledige analyse? Het doet er toch toe wat de burgers over het hele spectrum hebben gekozen? Wat heeft de informateur hiermee beoogd?

Zoals ik al aangaf was een onderdeel van het informatieproces dat er naar de samenhang van partijen werd gekeken ten aanzien van de hervormingsagenda en onderwerpen die daarbij van belang zijn, zoals de financiën. De houding van GroenLinks ten opzichte van de financiën valt op. Daar waar zeker bij D66, VVD, CDA, maar ook bij de PvdA, urgentie wordt gevoeld voor een verbeterende financiële positie, geeft GroenLinks aan dat zij de mate van bezuinigingen als risico ziet. In het verslag valt te lezen dat het onverstandig zou zijn te snijden in allerlei zaken. Er moet worden geïnvesteerd en niet kortzichtig bezuinigd. GroenLinks merkt op over het financiële beleid van wethouder Schroor – dat het CDA overigens deelt – dat de afgelopen jaren te kortzichtig is opgetreden ten aanzien van de financiële kaders. Een goede rentmeester neemt zijn taak op het gebied van financiën serieus. Het betekent niet dat je moet bezuinigen om het bezuinigen. Nee, het moet worden afgewogen en het moet met visie gebeuren. Hoofdzaak is welke goede zaken je wilt beschermen voor de stad. Is het leuker om te investeren in plaats van te bezuinigen? Ja, maar wij hebben geen naïeve houding. Ook voor de toekomstige generaties willen wij een welkome stad zijn. Het CDA is nuchter, maar heeft ook lef om voor de lange termijn en voor de toekomstige generaties te handelen. Ook wanneer we in de oppositie zouden zitten. Toch zien wij een conclusie over de samenhang van de partijen aangaande de financiële scherpste van de hervormingsagenda niet terug in het verslag. Wel valt te lezen dat deze partijen iets zouden delen: progressief voortgangdenken. Wat is progressief voortgangdenken? Als je de verslagen leest, dan is dat vrij oppervlakkig gebleven. De vraag blijft wat die woorden dan inhouden. Of blijven het slechts lege hulzen? De echte harde noten moeten in ieder geval nog gekraakt worden.

Voorzitter, ik rond af. Er wordt over het CDA gezegd dat je met ons kan hervormen en dat wij op een aantal thema's het verschil willen maken. Voorzitter, daar kan ik alleen maar trots op zijn. Zo is het.

De VOORZITTER: Mevrouw Jongman.

Mevrouw JONGMAN-MOLLEMA (ChristenUnie): Dank u wel, voorzitter. Allereerst een woord van dank voor de inzet van de informateur en de gemaakte verslagen. Ik kan u zeggen dat wij als fractie een prettig gesprek gehad hebben met de heer Apotheker. Het lijkt ons best wel een hele opgave om ineens in de Groninger politieke keuken te staan, alhoewel het er wel op lijkt dat de snelkookpan gebruikt is in

plaats van slowcooking. Voorzitter, allereerst een letterlijk citaat van onze fractie van 24 maart jl. Kijkend naar een nieuw college vinden wij dat D66 voorop, maar ook de SP, elkaar diep in de ogen moeten kijken. Wij hebben het idee dat dit niet is gebeurd. Sterker, wij kregen in ons eerste en enige gesprek met de informateur al de indruk dat de SP buitenboord stond. Dat is bijzonder, want de informatiefase is juist bedoeld om alle mogelijke coalities breed aan te vliegen, breed te verkennen en te combineren. De conclusie van onze fractie is dat er gekozen is voor de makkelijke weg. Een weg, die ver weg ligt van wat de kiezers in onze stad hebben gezegd. Want die hebben als eerste gezegd: D66, gaat u nu maar regeren, want we willen het anders. Het feit dat u het landelijk beleid steunt is voor ons geen bezwaar. Ze hebben als tweede gezegd: SP, gaat u nou ook meedoen, want we zijn het niet eens met het landelijk beleid en daarom willen we dat u in het stadsbestuur gaat zitten. Is een romps van D66 en SP ideologisch gezien dan de meest voor de hand liggende combinatie? Nee, daar kunnen we met zijn allen nee op zeggen. Maar de afgelopen periode is er intensief samengewerkt tussen deze partijen. Bij het tramdebacle lagen de fracties liefkozend in elkaars armen en zaten ze met zijn tweeën bovenop de afdeling financiën. Waarom dan nu in deze fase niet?

Voorzitter, ik hecht eraan om los van de persoon van de heer Apotheker het volgende te zeggen. Wij vragen ons af, mede door het zien van Nieuwsuur van afgelopen zondag, of het proces met een informateur transparanter en effectiever is dan zonder. Immers, de uitkomst stond vorige week woensdag al vast. We zijn een week verder, maar deze uitkomst had wellicht met alleen alle lijsttrekkers aan tafel ook getrokken kunnen worden. Alle kaarten op de tafel bij de informateur lijkt mooi en transparant, maar dat de uitkomst woensdag al zo duidelijk was geeft aan dat er secundaire en tertiaire processen gaande zijn. Op zich geeft dat helemaal niets, maar zeg dan niet dat het zo transparant is qua proces.

Voorzitter, als laatste een tweetal vragen aan de informateur naar aanleiding van het verslag van 8 april jl. Er wordt gesproken over de verschoven spilfunctie binnen het spectrum. Een opvallende zin naar aanleiding van die zetelwinst is: overigens winnen D66 en PvdA samen met vijftien zetels ten opzichte van dertien zetels vier jaar geleden. Het is gek dat de informateur op dat moment alleen de gezamenlijke winst van PvdA en D66 benoemt, waarbij D66 alleen de winnaar is en de PvdA de verliezer. Kunt u aangeven waarom u op deze wijze deze twee partijen bij elkaar optelt en benoemt als 'samen winnend'? Een tweede vraag gaat over uw advies over de hervormingsagenda, het advies met de twee gezichten. U noemt daar allerlei punten op en de fractie van de ChristenUnie ziet alle verslagen lezende eigenlijk dat elke partij hier iets van vindt en daar in gezamenlijkheid ook zeker iets in kan en wil bereiken. Wij begrijpen niet dat op basis van deze agenda de coalitie is gezocht, zoals u die voorstelt. Daar passen namelijk veel meer partijen bij, ik hoef ze niet allemaal bij naam te noemen. Voorzitter, dat zijn de twee vragen en wij zijn benieuwd naar de antwoorden. Dank u, voorzitter.

De VOORZITTER: Mevrouw Klein Schaarsberg.

Mevrouw KLEIN SCHAARSBERG (Student en Stad): Voorzitter, ook namens Student en Stad willen wij de heer Apotheker en de griffier graag bedanken voor de gevoerde gesprekken en de inspanningen, die zij hebben geleverd om dit proces mogelijk te maken. Zoals wij ook in ons gesprek met de heer Apotheker duidelijk hebben gemaakt, zou een college waar Student en Stad niet in zit in onze ogen het beste kunnen bestaan uit D66, GroenLinks, PvdA en de VVD. In dat opzicht zijn wij dan ook blij of tevreden. We kunnen ons in elk geval vinden in de uitkomsten van het proces en in het advies van de heer Apotheker. Wij denken echter wel dat een coalitie met Student en Stad de stad ook meer had kunnen bieden. Wij stellen de kenniseconomie centraal, we staan een gedegen financieel beleid voor en we hebben aandacht voor de jonge bevolking in deze stad. Deze inzet zou zeker van toegevoegde waarde zijn voor de toekomst van Groningen. We vinden het jammer dat het advies van de heer Apotheker voornamelijk gebaseerd lijkt te zijn op onderlinge voorkeuren. Het is al eerder genoemd door een aantal van mijn collega's. Anders gezegd, wie met wie graag wil samenwerken. Een politieke hervorming zou wat ons betreft over de inhoud moeten gaan, zoals juist de partijen die het beoogde nieuwe college gaan vormen, hebben aangegeven en altijd ook hebben bepleit onder het kopje van de hervormingsagenda. Met een andere houding en mooie woorden alleen kom je er dan niet. Student en Stad vindt dit dan ook een gemiste kans. Student en Stad zal de komende jaren een kritische houding aannemen ten opzichte van het beleid dat het nog te vormen college zal gaan voeren. Wij zullen daarbij niet alleen op de vorm letten, maar ook juist op de inhoud. Daarbij zullen wij altijd de belangen van een jonge stad in het oog houden. We wensen in elk geval de partijen, die nu bij de onderhandelingstafel aanschuiven, heel veel succes bij het proces en sterkte bij het maken van toch moeilijke keuzes. Dank u wel.

De VOORZITTER: De heer Kelder.

De heer KELDER (Partij voor de Dieren): Dank u wel, voorzitter. Ook de Partij voor de Dieren wil de heren Apotheker, Dashorst en Luhoff bedanken voor hun tijd en inzet de afgelopen tien dagen. Het lijkt mij geen gemakkelijke opgave. Dit moment wil ik niet gebruiken om nogmaals onze politieke voorkeur kenbaar te maken. Elke partij denkt natuurlijk dat zij het beste voor heeft met de stad, zo ook de Partij voor de Dieren. Maar de Partij voor de Dieren heeft ook gekeken hoe de verkiezingsuitslag geïnterpreteerd moet worden en daaruit concluderen wij dat we ons bescheiden moeten opstellen. Dan moet je gaan kijken of je naar winnende stemmen kijkt of niet. Voor ons zijn zes zetels, zes zetels, of ze nu bij een winnende of verliezende partij horen. De kiezer kiest en als je de stemmen bij elkaar optelt, dan maakt het voor ons niet veel uit of die zes zetels bij een verliezende of bij een winnende partij horen. Dan hebben we gekeken wat wij belangrijk vinden en wie er het beste bij D66 als aanvoerder past. Kijkend naar thema's als groen, duurzaamheid, welzijn voor mens en dier, burgerparticipatie, sociale stad en persoonlijke vrijheid, kwamen wij uit op GroenLinks. Dan moet er een partij bij om een college te vormen. Wij hebben dan gekeken naar de keuze tussen Student en Stad, Stadspartij of VVD. Voor alle drie valt wat te zeggen. Wij willen daarom deze combinatie ook een kans geven. We hopen dat de onderlinge verschillen opgelost worden en dat uit de onderhandelingen iets moois voortkomt. Wat er ook uit voortkomt, er is altijd oppositie en de oppositie moet altijd haar stem laten horen. Wat dat betreft hopen wij ook op een akkoord op hoofdlijnen, zodat wij als oppositie ook nog het nodige kunnen inbrengen. Hier wilde ik het bij laten, dank u wel.

De heer DIJK (SP): Voorzitter.

De VOORZITTER: De heer Dijk.

De heer DIJK (SP): Ik wil de heer Kelder toch nog even een vraag stellen. Als ik dan de samenvatting van het gesprek met de VVD lees, dan staat daarin bij vraag 3 dat duurzaamheid geen remmend effect mag hebben op de economie en meer werkgelegenheid. Ik kan mij niet voorstellen dat u hier heel blij mee bent.

De heer KELDER (Partij voor de Dieren): Dat klopt. U heeft daar helemaal gelijk in. Ik had in mijn woordvoering nog staan dat de SP eigenlijk nog een kans zou moeten krijgen voor een tweede gesprek, maar ik heb nadrukkelijk gezegd dat ik geen coalitie voorstel met SP, PvdA en D66. Ik vind dat GroenLinks de kans moet krijgen. Dan maakt het mij eerlijk gezegd niet heel veel uit of PvdA of SP aan gaat schuiven. Dank u wel.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Apotheker.

De heer APOTHEKER (informatuur): Voorzitter, ik ben blij dat er een paar scherpe verhelderingsvragen zijn gesteld. Het geeft mij ook de gelegenheid nog weer een poging te doen de kern van het advies toe te lichten. De heer Dijk begint met de sleutelvraag, in zijn ogen althans. Waaruit maak ik op dat de SP niet kan meewerken aan een toekomstige hervormingsagenda? Dat hebt u mij niet zien schrijven en dat hebt u ook niet kunnen lezen. De terechte vraag, die ik ook wel zo wil beantwoorden, is of het nu zo is dat de voorkeuren uit de verkennende gesprekken en de gemaakte opmerkingen over de kernen van de hervormingsagenda, de conclusie wettigen dat deze voorgestelde coalitie daar qua onderlinge energie en interne samenhang het meest toe in staat zou zijn. Dat hebben de partijen ten eerste zelf gezegd. In de tweede plaats heb ik een poging gedaan de genoemde woorden over de contouren van de hervormingsagenda zo samen te vatten in het vijfde hoofdstukje dat ze de samengestelde opvattingen van die partijen weergeven, die elkaar daarbij het meest hebben genoemd.

Ik wil ook ingaan op uw punt hoe het nu kan dat je na één gesprek al tot die conclusie kunt komen. Dan is mijn antwoord toch dat het pas na veertien gesprekken het geval is geweest. Alleen u bent daarvan twee keer deelnemer geweest. Natuurlijk heb ik, omdat ze afzonderlijk zijn, zelf dat hoofdbeeld kunnen opbouwen, waarvan ik na die belangrijke eerste verkennende dag op maandag 31 maart dacht dat de conclusie zou kunnen worden getrokken dat je in de tweede ronde van gesprekken partijen voorhoudt of zij zich herkennen in het voorkeursbeeld of niet. Daarom ben ik ook weer begonnen met de volgorde van die vier partijen, die in mijn visie het voorkeursbeeld in zouden kunnen houden. In dat tweede gesprek is heel scherp de vraag gesteld per delegatie of het stabiel was voor de toekomst en of er al dan niet energie in zat voor de hervormingsagenda, waar we eventueel maandag 7 april over zouden spreken. Pas na die veertien gesprekken heb ik de conclusie kunnen trekken uit de bevestiging. Daarna heb ik in de

gesprekken met SP en CDA gekozen voor de helderheid, de eerlijkheid en de transparantie om hen mede te delen dat ik het niet verstandig achtte in dat gezamenlijke gesprek die aftasting met hen te doen. Dat is eigenlijk het antwoord op uw vraag of dit niet te kort door de bocht is.

Dan hebt u nog gezegd ... Nee, dat ga ik aan de hand van de vragen van mevrouw Kuik van het CDA beantwoorden, omdat de opmerkingen over interne samenhang en politiek spectrum ook tot die heldere vragen hebben geleid. In de eerste plaats: was het nu niet zo dat er meer dan een voorkeursoptie nader had kunnen worden onderzocht? Dan is mijn antwoord aan u en de heer Dijk wederom dat de opmerkingen over de voorkeuren en de opmerkingen over de aanpak van de hervormingsagenda zodanig tot dat ene voorkeursmodel leidden, dat er geen ander alternatief bij in de buurt kwam. Die helderheid moet ik ook gewoon hier neerleggen. Ik heb dat ook in de terugkoppelingsgesprekken gemeld.

De VOORZITTER: Mevrouw Kuik.

Mevrouw KUIK (CDA): Voorzitter, ik heb daar toch nog even een vraag over. Ik heb gezien en gelezen dat D66 dit als duidelijke voorkeur aangeeft en GroenLinks ook. Maar VVD, CDA en SP hebben andere voorkeuren aangegeven. PvdA heeft iets meer twijfel bij dit voorstel aangegeven. Dus ik zie niet een dergelijke duidelijke meerderheid. Ik zie veel meer opties.

De heer APOTHEKER (informatuur): U doelt dan op de inhoud van de gesprekken in de eerste ronde. Dat zijn dus de echte voorkeuren per fractie. Ik doel erop hoe daarna van een voorkeursmodel per fractie is overgegaan naar een beoordeling van het voorliggende mogelijke totaalbeeld. Toen is er helderheid gekomen. Het gaat dan in feite om de vraag dat wanneer dit er niet in zit, wat dan de voorkeur is. En of men zich kan herkennen in het door mij gemelde hoofdbeeld van deze vier partijen. De bevestigingen waren zodanig dat er geen alternatief naast kwam te staan, die vergelijkbaar was met deze brede ondersteuning. Dit is dus gebaseerd op de tweede gespreksfase van de verkenning. Zo hebben we dat ook in de terugkoppeling met elkaar besproken.

Dan de vraag over de spelerei met de verkiezingsuitslag. Een bekentenis: het komt omdat je eigenlijk ook nadenkt over hoe het nu zit met dat links van het midden en de 'progressieve drie', daarover hoor je bijna niet meer. In ieder geval ging het er mij met deze analyse om aan te geven hoe in deze stad voor het eerst verschuivingen hebben plaatsgevonden in de grote groepering partijen, die je vroeger ter linkerkant beoordeelde – daar moet je nu ook voorzichtig in zijn. Ik heb toen gemeend niet alleen op te moeten schrijven dat de SP 2 zetels heeft gewonnen, maar ook te melden dat het blok PvdA-D66 2 zetels heeft gewonnen. Het is mijn eigen analytische vrijheid geweest. Die partijen noemden elkaar namelijk steeds vanaf de eerste ronde om bij elkaar in een coalitie te willen zitten. Vervolgens heb ik geconstateerd dat als je ziet dat wat we vroeger links van het midden noemden, inclusief D66, van 22 naar 25 zetels is gegaan. Daarbij moet niet worden vergeten, dat dreigde ook bijna in de media, dat het grootste politieke feit de verschuiving binnen dat spectrum is. Dat is het grote politieke feit waardoor ik meende die paragraaf te moeten opschrijven. Ik was en ben van mening en hoorde ook van anderen dat bij de duiding van de opstelling van de diverse fracties, dit natuurlijk een belangrijk achtergrondkader was. Er is voor het eerst een verschuiving aan het einde van de linkerkant, dat is de grootste partij. Dus moeten er partijen bij gezocht worden ter rechterzijde, omdat anders de spilfunctie niet kan worden ingevuld. Iedereen wilde die spilfunctie. Geen enkele partij heeft D66 niet als eerste genoemd om die spilfunctie te vervullen.

Wat is progressief vooruitgangdenken? De partijen die nu aan de gang gaan met de invulling van de hervormingsagenda moeten dat natuurlijk zelf bepalen. Dit is natuurlijk een procesverkenning geweest om sfeer, voorkeuren, inhoudelijke trefwoorden en contouren van die progressieve samenwerking op te schrijven. Maar de inhoud en de uitwerking daarvan zal vanaf vandaag wellicht gaan plaatsvinden. Zo kan ik ook het korte antwoord geven dat de snelkookpan daaraan vooraf moet gaan. Eerst even snel opwarmen en daarna komt de slow cooking en de goede inhoudelijke uitwerking. Het proces is dus niet of-of, maar en-en. Het eerste kleine gedeelte heb ik met u mogen doen.

Mijnheer de voorzitter, dan rest mij nog in te gaan op een ander punt van mevrouw Jongman, waar ook anderen naar gevraagd hebben. Is het nu zo dat het advies, om de twee gezichten te betrekken als hoofddoel bij de hervormingsagenda, ook voldoende energie en interne samenhang opwekt om te kunnen adviseren met de voorkeurscoalitie van deze verkenning het formatieproces in te gaan? Mijn antwoord daarop is voluit ja. Het gaat er niet om te oordelen over de positie van andere partijen ten opzichte van die interne verbanden tussen een sociale zorgagenda en een dynamische stad, die zijn positie in de regio verder ontwikkeld. De verslagen zijn wat dat betreft helder. Het gaat om het verband tussen de sociale agenda, die nieuwe arrangementen moet zoeken, met het bedrijfsleven en het maatschappelijk middenveld buiten de traditionele domeinen. Een van de voorbeelden is een sociale werkvoorziening, die

het bedrijfsleven opzoekt en tot nieuwe arrangementen komt. Die creativiteit en interne spirit heb ik gevoeld en heel helder herkend bij die vier partijen en ik heb hen gevraagd dat opnieuw te bevestigen. Dank u wel, voorzitter.

De VOORZITTER: Is er behoefte aan een tweede termijn? Ik zie dat dit niet het geval is. Ik moet de heer Apotheker bedanken namens de raad. U heeft dat allemaal gedaan. Er is snel gewerkt. Ik ben ook wel voor snel koken zo nu en dan. Dat kan ook heel lekker zijn. Het is een beetje mijn noodlot de laatste tijd. Ik denk dat de griffie en de heer Apotheker op een heel correcte en snelle wijze een vertrouwenwekkende gedachte hebben. Het zal nog wel programmatisch moeten blijken straks, zo is het ook. Heel hartelijk dank namens de gemeenteraad van Groningen. Dan is het woord nu aan de heer Luhoff.

De heer LUHOFF (D66): Dank u wel, voorzitter. Inderdaad veel terechte dank voor het werk van de heer Apotheker en de griffier. Goed om nog een aantal keer terug te hebben gehoord hoe prettig, open en eerlijk de gesprekken zijn geweest. Voorzitter, hiermee ronden we de informatiefase officieel af. Morgen zullen de vier partijen, zoals de heer Apotheker die heeft voorgesteld in zijn rapportage, aan de slag gaan in een formatieronde. Uiteraard zal dan ook gesproken worden over hoe het formatieproces verder zal worden ingericht. Daar hoort ook bij het tussentijds op de hoogte houden van raad en stad. Voorzitter, na overleg en onder voorbehoud van de uitkomsten van dit debat, heb ik Ton Schroor gevraagd om die gesprekken de komende weken te gaan leiden. Daarmee zullen we het formatieproces vorm gaan geven. Ik hoop op een goede uitkomst. Dat was mijn mededeling, dank u wel.

De heer APOTHEKER (informatieur): Mag ik nog een spontane mededeling doen, voorzitter?

De VOORZITTER: Ja.

De heer APOTHEKER (informatieur): Ik wil u graag een kleine herinnering achterlaten aan de burgemeester van Súdwest-Fryslân, die tijd had om dit te doen doordat in zijn eigen gemeente een informatie plaatsvond. Ik wil u herinneren aan die gemeente, met 6 van de 11 Friese steden en 68 dorpen. Het is de grootste gemeente van Nederland qua oppervlakte. Ik wil u als voorzitter van de raad graag dit boekje aanbieden als herinnering aan mijn kort verblijf in deze stad. Ik wil de heer Dashorst graag zeer bedanken voor de plezierige en buitengewoon effectieve samenwerking en hem een boekje overhandigen. En ik wil uiteraard aan de politiek leider van D66, Jetze Luhoff, een boekje overhandigen. Een naamgenoot van hem woont in mijn woonplaats, die staat hier ook in beschreven. Alstublieft.

(Applaus)

De VOORZITTER: Als laatste nog een punt van orde. Er zijn nog mensen die op de foto moeten. Dan sluit ik nu de vergadering. Dank u wel.

17.40 uur